ÚRADNÉ A NEÚRADNÉ VLASTNÉ MENÁ V BILINGVÁLNEJ ONYMICKEJ KRAJINE¹

JÁN BAUKO

Fakulta stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra, Slovensko

BAUKO, Ján: Official and non-official proper names in a bilingual onymic landscape. Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics), 2021, Vol. 72, No 1, pp. 124 – 141.

Abstract: The paper deals with the visual representation of official and non-official proper names in a bilingual onymic landscape. The onymic landscape consists of official and non-official proper names located on nameplates, inscriptions in public spaces, various areas and extralingual signs that point to their names. Research into the visual representation of proper names is a relatively new area of socioonomastics. The onymic landscape changes dynamically depending on the time, region and socio-cultural dimension; the state, local governments, business and civil spheres participate in its creation. The state regulates the use of official proper names through language policy and also influences their visualization. In addition to official forms, non-official forms of proper names appear in the onymic landscape. In a bilingual onymic landscape, proper names are visualized not only in the state language but also in the language of the minority, resp. another foreign language. The author examines the bilingual anthroponymic, toponymic and chrematonymic landscape of Slovak-Hungarian bilingual municipalities in Southern Slovakia.

Key words: bilingual onymic landscape, official and non-official proper names, visual representation of proper names, socioonomastics, Slovak-Hungarian bilingual environment

1. TERMÍN ONYMICKÁ KRAJINA

Termín *onymická krajina*² vychádza z pojmu jazyková krajina. Výskum vizualizovaného jazyka je dynamicky rozvíjajúcou sa oblasťou sociolingvistiky, na čo poukazuje aj veľké množstvo publikácií o jazykovej krajine v 21. storočí (pozri napr. Csernicskó, 2019; Ďuricová ed., 2020; Ferenčík, 2015a, b; Gašová, 2020; Gorter – Marten – Van Mensel eds., 2012; Gorter ed., 2006; Gorter, 2013; Jaworski – Thurlow eds., 2010; Laihonon, 2015a, b; Misad, 2014; Satinská, 2013, 2014; Scollon – Scollon, 2003; Sloboda, 2009; Szabó Gilinger – Sloboda – Šimičič – Vigers, 2012; Szoťák, 2016; Tódor, 2019; Tódor – Tankó – Dégi eds., 2018; Tóth, 2013) i novo-

¹ Štúdiá vznikla v rámci projektu VEGA č. 1/0316/21 s názvom *Jednoduchý a organizovaný jazykový manažment v podmienkach slovensko-maďarskej dvojjazyčnosti na Slovensku* a s podporou vedeckého štipendia Tempus Public Foundation.

² Preferujeme používanie termínu *onymická krajina*, ale paralelne by sme mohli používať aj iné synonymické výrazy: *onymický obraz krajiny*, *onymicko-semiotický obraz krajiny*; *propriálna krajina*, *propriálny obraz krajiny*, *propriálno-semiotický obraz krajiny*.

vzniknutý časopis (v roku 2015) s názvom *Linguistic Landscape*. Jazykovú krajinu podľa Rodrigua Landryho a Richarda Bourhisa (1997, s. 25) tvoria úradné orientačné tabule, reklamné tabule, tabule s názvami ulíc i ostatných toponým, nápisy na obchodoch a budovách. Podľa širšieho chápania pojmu do jazykovej krajiny patria všetky úradné i neúradné nápisy vo verejnom priestore a symboly v obliekaní, gastronómii, architektúre atď.

Výskum onymickej krajiny (porov. Angyal, 2019; Bauko, 2015b, c, d, 2017, 2018a, b, 2019a, b, c, d; Csobády, 2018; David, 2012a, b; David – Mácha, 2014a, b; Jordan, 2009; Krško, 2016; Sandst, 2016) je pomerne novou oblasťou socioonomastiky, ktorá sa zaoberá sociokultúrnou dimenziou, spoločenským fungovaním vlastných mien (Bauko, 2011, 2015a).

Onymická krajina je súčasťou, segmentom jazykovej krajiny. Onymickú krajinu chápeme ako vizuálnu reprezentáciu vlastných mien vo verejnom priestore, tvoria ju úradné i neúradné vlastné mená nachádzajúce sa na menných tabuliach, nápisocho vo verejnom priestranstve, rôznych plochách (napr. plagátoch, budovách, náhrobných kameňoch, tablách) i extralingválne znaky (napr. obrázky, sochy, emblémy, kresby), ktoré poukazujú na propriá.

V závislosti od druhu vlastného mena rozlišujeme antroponymickú, toponymickú i chrématonymickú krajinu.

Antroponymickú krajinu tvoria osobné mená vyskytujúce sa na menných a pamätných tabuliach, náhrobných kameňoch, bilbordoch, plagátoch, tablách, vizitkách, sochách, dverách v rôznych inštitúciách (napr. na úradoch, v obchodoch, v nemocniciach) a pod. Na budovách i v ich vnútorných priestoroch môžeme nájsť menné tabule s antroponymami úradníkov, lekárov, pedagógov, právnikov, notárov, zodpovedných osôb, majiteľov atď.

Do toponymickej krajiny patria zemepisné názvy objavujúce sa na orientačných tabuliach, mapách, reklamných bilbordoch a pod. Z toponým sú vo verejnom priestore vizualizované najmä názvy obcí, ulíc, krajov, zriedkavejšie sa v ňom objavujú napr. názvy vrchov, vôd (v určitom priestore, napr. na turistických chodníkoch, sa však môžu vyskytovať frekventovanejšie).

Chrématonymickú krajinu tvoria názvy inštitúcií (úradov, škôl, divadiel, obchodov, pohostinstiev atď.) objavujúce sa na menných tabuliach, príp. reklamných plagátoch, názvy výrobkov na obaloch v obchodoch, vlastné mená javov duchovnej kultúry na rôznych plochách (napr. názvy obrazov sú uvedené na samostatných štítkoch vedľa umeleckých diel) a pod.

2. Činitele ovplyvňujúce onymickú krajinu

Vizuálnu reprezentáciu vlastných mien ovplyvňujú rôzne činitele. Onymická krajina sa dynamicky mení v závislosti od časovej, areálovej a sociokultúrnej dimenzie. Zmeny v propriálnom systéme závisia predovšetkým od spoločenských činite-

Ťov, existenčným poľom onymie a onymických sústav je spoločenská komunikácia (Blanár, 1996; Šrámek, 1999). Spoločensky podmienená identifikácia vlastnými menami je typickým antropologickým i sociologickým javom. Propriá sú produkty spoločnosti, vznikajú a používajú sa v nej, patria do základnej slovnej zásoby každého človeka.

Pri interpretácii onymickej krajiny je dôležité odkryť sociokultúrne, historické, politické, ekonomické a iné súvislosti, ktoré vplývajú na vizualizovanú podobu proprií. Vincent Blanár (2008, s. 48) uvádza, že „spoločenská podmienenosť identifikácie a diferenciacie druhových jedincov sa výrazne prejavuje v úzkej spätosti ich pomenúvania s mimojazykovými činiteľmi, a to so sociálnymi, právnymi, historickými normami príslušnej štátnej administratívy a celým ideologickým zázemím danej society“. Onymická krajina veľa vypovie o histórii danej obce, lokality, národa: na tabuliach, rôznych plochách sa nachádzajú mená významných osobností z dejín, názvy historických budov, kultúrnych pamiatok.

Na vytváraní onymickej krajiny sa zúčastňujú štát, samospráva, podnikateľská i civilná sféra. Aktuálna štátnopolitická a ideologická situácia výrazne zasahuje onymiu, štátna moc môže aj obmedzovať používanie a vizualizáciu menšinových proprií (pozri Zalabai ed., 1995). Onymická krajina je odzrkadlením jazykovej politiky daného štátu. Štát reguluje prostredníctvom jazykovej politiky, legislatívy používanie úradných vlastných mien a ovplyvňuje aj vizualizáciu proprií. Jazykové zákony prispievajú k spoločenskej kodifikácii a štandardizovaniu oficiálnych vlastných mien. Samosprávy majú vo svojej kompetencii napr. schvaľovanie názvov ulíc a umiestnenie tabúl s danými názvami do verejného priestranstva. Názvy ulíc v jednotlivých obciach predkladá názvoslovná komisia zložená z poslancov obecného zastupiteľstva (prípadne doplnená o odborníkov z radov občanov) na schválenie obecnému zastupiteľstvu. Podnikatelia si môžu vybrať pre svoj podnik ľubovoľný názov, dôležité však je, aby názov bol jedinečný, nenachádzal sa v obchodnom registri danej krajiny. Na vizualizáciu vlastných mien súkromní podnikatelia často používajú aj extralingválne znaky (najmä logá). Civilná sféra tiež prispieva k vytváraniu onymickej krajiny. Fyzické osoby svoje osobné mená uvádzajú na menných tabuliach, vizitkách, tabľach, plagátoch, náhrobných kameňoch v rôznych variabilných tvaroch. Civilné organizácie či občianski aktivisti môžu iniciovať vznik pamätných tabúl historických osobností a pod. Tzv. jazykoví aktivisti svojou činnosťou upozorňujú aj na potrebu vizualizácie menšinových jazykov i proprií.

Pri výskume vizuálnej reprezentácie vlastných mien je vhodné analyzovať okrem verbálnych znakov aj extralingválne znaky, napr. obrázky, sochy, emblémy, logá, kresby, resp. skúmať umiestnenie nápisov v priestore, ich farbu, veľkosť a pod. (Bartha – Laihonon – Szabó, 2013). Výskumník môže pomocou respondentov skúmať aj ich postoje k onymickej (i jazykovej) krajine a poukázať na to, akí aktéri sa zúčastňujú na jej vytváraní, ako ľudia vnímajú vizuálnu reprezentáciu vlastných mien, resp. jazykov vo verejnom priestore.

Pri skúmaní onymickej krajiny je dôležitý terénny výskum, zhromažďovanie jazykových údajov pomocou digitálneho fotoaparátu (Blommaert, 2012, s. 5). Fotografie zachytávajú propriá v priestore na tabuliach, rôznych plochách, resp. i mimo-jazykové znaky poukazujúce na vlastné mená. Na základe záberov je možné interpretovať umiestnenie proprií v priestore, ich farbu, veľkosť, „obrazové stvárnenie“, kontext, v ktorom sa vyskytujú.

3. ÚRADNÉ A NEÚRADNÉ VLASTNÉ MENÁ V BILINGVÁLNEJ ONYMICKEJ KRAJINE JUŽNÉHO SLOVENSKA

Vo viacjazyčnom prostredí môžu byť propriá vizualizované v priestore v štátnom i menšinovom jazyku, resp. v rôznych cudzích jazykoch. Vizualizáciu vlastných mien v menšinových jazykoch regulujú aj zákony, ktoré sa týkajú používania jazykov národnostných menšín. Používanie, vizualizáciu proprií v materinskom jazyku národnostnej menšiny podporujú aj niektoré medzinárodné dokumenty, napríklad *Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín*, ktoré interpretujú jazykovú rôznorodosť ako jeden z najhodnotnejších elementov európskeho kultúrneho dedičstva a zaručujú rovnosť občanov pred zákonom bez ohľadu na ich pôvod, rasu, náboženstvo alebo národnosť.

V bilingválnej onymickej krajine môžeme pozorovať v nápisoch aj mocenský vzťah medzi majoritou a minoritou, status jednotlivých jazykov, nadradenosť – podradenosť jednotlivých onymických tvarov. Z dvojjažychných onymických párov (názvy obcí, ulíc i inštitúcií sa v menšinovom prostredí používajú aj dvojjažychne) sa zvyčajne uvádza na tabuliach, iných plochách na prvom mieste proprium v štátnom jazyku (nadradená forma) a za/pod ním nasleduje jeho paralelný menšinový ekvivalent (podradená forma). Nadradenosť sa môže zvýrazniť aj väčšou veľkosťou písma. Prestíž daného menšinového jazyka sa zvyšuje, keď sa frekventovanejšie objavuje aj vo vizualizovanej podobe vo verejnom priestore. Propriá, resp. iné nápisy uvádzané v menšinových jazykoch prispievajú k pocitu „domáckosti“ miestneho menšinového obyvateľstva. Vlastné mená (i jazyk) plnia etnoidentifikačnú funkciu, sú zdrojom lokálnej, regionálnej, národnej, individuálnej a kolektívnej identity i súčasťou kultúrneho dedičstva (David – Mácha, 2014a, b).

V príspevku sa zameriavame na charakteristické črty vizualizácie úradných a neúradných vlastných mien v bilingválnej onymickej krajine južného Slovenska. V bilingválnych obciach Slovenska, kde žije početná maďarská menšina,³ pozorujeme dvojjažychnú onymickú (i jazykovú) krajinu (porov. Bauko, 2020b; Szabómihály, 2020). Propriá sú vizualizované vo verejnom priestore v štátnom i menšinovom ja-

³ Podľa posledného sčítania obyvateľov z roku 2011 sa hlásilo na Slovensku k maďarskej národnosti 458 467 obyvateľov (8,5 %) a 508 714 osôb (9,4 %) uviedlo za svoj materinský jazyk maďarčinu. Je to najpočetnejšia národnostná menšina na Slovensku, ktorá cca v 500 obciach tvorí viac ako 20 % miestneho obyvateľstva (asi ¾ z toho žije v takých obciach, kde tvorí väčšinu miestneho obyvateľstva).

zyku, resp. v rôznych cudzích jazykoch. Zákon o používaní jazykov národnostných menšín č. 184/1999 Z. z. (modifikovaný v zákone č. 287/2012 Z. z.) uvádza, že obec, v ktorej občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 %⁴ obyvateľstva, môže na svojom území uvádzať všetky nápisy a oznamy určené na informovanie verejnosti aj v jazyku menšiny. V závislosti od druhu vlastného mena skúmame bilingválnu antroponymickú, toponymickú i chrématonymickú krajinu, vizuálnu reprezentáciu proprií na jedno-, dvoj- alebo viacjazyčných tabuliach.

3.1 Bilingválna antroponymická krajina

Pri zápise úradného osobného mena sa na Slovensku v súčasnosti vychádza zo zákonov Národnej rady Slovenskej republiky č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku, č. 154/1994 Z. z. o matrikách, ktorý bol modifikovaný v zákone č. 420/2006 Z. z. (úplné znenie zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách). Občania patriaci k inej ako slovenskej národnosti majú právo žiadať zapísanie rodného mena vo svojom materinskom jazyku a priezvisk žien bez prechýľovacej prípony *-ová*. Zákony neregulujú vizualizáciu osobných mien vo verejnom priestore, preto sa v onymickej krajine stretávame s variabilnými tvarmi antroponým.

Bilingválna antroponymická krajina južného Slovenska poukazuje na to, že antroponymá sa vo verejnom priestore objavujú v štátnom i menšinovom jazyku. Vizualizácia osobných mien je odlišná na rôznych plochách (menné a pamätné tabule, sochy, tablá, náhrobné kamene atď.). V antroponymickej krajine sú frekventovanejšie úradné podoby osobných mien (rodné mená, priezviská), zriedkavejšie sa vo verejnom priestranstve vyskytujú neúradné antroponymá (hypokoristiká, prezývky).

V slovensko-maďarských bilingválnych obciach Slovenska vidíme v onymickej krajine v prevažnej miere slovenské tvary antroponým: napr. *Katarína Tóthová*, *Pavol Polák*. Antroponymá sa objavujú na tabuliach aj v opačnom poradí: napr. *Kováč Štefan*, *Lopušná Katarína*.

Menné tabule, ktoré uvádzajú antroponymum v menšinovom jazyku, poukazujú na etnickú identitu nositeľa mena. V tom prípade sa k priezvisku žien nepripája prechýľovacia prípona *-ová* a rodné meno je uvedené v menšinovom jazyku. Poradie mien môže byť dvojaké: rodné meno + priezvisko (napr. *Tünde Mészáros*, *András Marsal*), priezvisko + rodné meno⁵ (napr. *Tóth Anikó*, *Vörös Attila*). V slovensko-maďarských bilingválnych obciach na tabľách škôl s vyučovacím jazykom maďarským a v cintorínoch na náhrobných kameňoch často nachádzame maďarské podoby osobných mien, resp. neprechýlené tvary priezvisk žien, ktoré nie sú totožné s úradným menom danej zosnulej osoby, čo poukazuje na to, že aj neúradná podoba mena môže byť signifikantným znakom etnickej identity človeka.

⁴ Táto hranica sa znížila podľa novely z roku 2011 na 15 %, uplatňovať sa má až po roku 2021.

⁵ V maďarčine na prvom mieste stojí priezvisko a po ňom nasleduje rodné meno.

Na bilingválnych pamätných tabuliach sa tiež objavujú osobné mená v maďarskom tvare, ktoré poukazujú na významné maďarské osobnosti, ktoré sú súčasťou dejín daných obcí. Napr. v obci Jelenec je pamätná tabuľa, na ktorej je uvedené osobné meno iba v maďarskej podobe: „*Kodály Zoltán / 1882–1967 / szetoznámy maďarský hudobný skladateľ, / pedagóg a etnomuzikológ / v rokoch 1906–1916 zbieral ľudové piesne v Jelenci / a világhírű magyar zeneszerző, / zenepedagógus és népzene kutató / 1906–1916 között népdalokat gyűjtött Gimesen / obec Jelenec / Gímes község önkormányzata / 2017.*“ Antroponymum (*Kodály Zoltán*) vlastne spája slovenský i maďarský text.

Na slovensko-maďarských dvojazyčných tabuliach sa antroponymum môže objaviť aj viackrát. V slovenskom texte je poradie mien rodné meno + priezvisko a k priezvisku žien sa pripája prechýľovacia prípona *-ová*; v maďarskom texte sa používajú maďarské tvary, poradie mena je opačné: priezvisko + rodné meno, k priezvisku žien sa pripája morféma *-ová*. Najjednoduchším riešením uvádzania mena je zmena slovosledu v jazykovo odlišných kontextoch (napr. *Gyula Juhász/Juhász Gyula*⁶; MUDr. Roland Szabó, PhD. *neurológ/Dr. Szabó Roland neurológus PhD.*).

Na niektorých menných pamätných tabuliach môžeme pozorovať dvojaké používanie rodného mena a/alebo priezviska: napr. *Ján Vargha/Vargha János* (obrázok č. 1). V jednotlivých jazykových kontextoch môže byť rozdiel okrem slovosledu antroponyma v podobe rodného mena (*Štefan Koháry II./II. Koháry István*⁸) alebo priezviska (napr. *Leila Baštrnáková/Baştrnák Leila*⁹).

Zriedkavejšie sa stretávame v antroponymickej krajine s hybridnou podobou osobného mena. Na budove *Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch/Thain János Múzeum Érsekújvár* sa nachádza slovensko-maďarská dvojazyčná pamätná tabuľa *Jána Thaina*, z ktorej sa dozvieme informácie, že žil v rokoch 1885 – 1953, bol gymnaziálny profesor, maliar, etnograf, zakladateľ a prvý riaditeľ novozámockého múzea. Na tabuli sa nachádza nezvyčajná podoba antroponyma: *Ján Thain János*¹⁰ (obrázok č. 2). Túto jazykovo zmiešanú podobu osobného mena jeho nositeľ pravdepodobne nikdy nepoužíval. Medzi rodné mená je vsunuté priezvisko: na prvom mieste je slovenský ekvivalent rodného mena (*Ján*), po ňom nasleduje priezvisko (*Thain*) a maďarský tvar mena (*János*). Hybridný, z dvoch jazykov pochádzajúci tvar antroponyma poukazuje

⁶ Juhász Gyula (1883 – 1937) bol maďarský básnik, ktorý žil, tvoril a učil v rokoch 1911 – 1913 v Skalici, na čo poukazuje dvojazyčná pamätná tabuľa na budove Gymnázia v Skalici.

⁷ V maďarskom jazyku sa nepoužíva skratka titulu MUDr., lekárov označujú titulom Dr.

⁸ Maďarským ekvivalentom rodného mena *Štefan* je *István*. Štefan Koháry II. (1649 – 1731) bol uhorský šľachtic, kapitán hradu vo Filákovke, o čom svedčí aj pamätná tabuľa v Hradnom múzeu vo Filákovke.

⁹ Na jednej tabuli sa nachádza prechýľená i neprechýľená podoba priezviska: *NOTÁR / JUDr. Leila Baštrnáková / notársky úrad JUDr. Leily Baštrnákovkej / közjegyzői hivatal – JUDr. Baštrnák Leila*.

¹⁰ Podobné neštandardné hybridné tvary antroponym môžeme ojedinele nájsť na slovensko-maďarských dvojazyčných pamätných tabuliach aj v iných obciach: *Ludovít Simonyi Lajos* (Šahy); *Ernest Zahovay Ernő*, PhDr. *Štefan Gerstner István*, CSc. (Štúrovo); *František Lehár Ferenc*, *Karol Harmos Károly* (Komárno).

na slovenskú (*Ján Thain*) i maďarskú (*Thain János*) podobu osobného mena. Dvojaké používanie rodného mena a priezviska (napr. *Alžbeta Nagyová* : *Nagy Erzsébet*, *František Nagy* : *Nagy Ferenc*) v úradnej a neúradnej sfére je charakteristické pre maďarskú národnostnú menšinu na Slovensku (Bauko, 2020a).

1. Dvojaké používanie antroponyma

2. Hybridný tvar antroponyma

V antroponymickej krajine sú prítomné aj neúradné osobné mená, a to hypokoristiká a prezývky. Na Slovensku v školách s vyučovacím jazykom maďarským sa na tabľách uvádzajú rodné mená a priezviská pedagógov i študentov v maďarskej podobe (nemusia byť totožné s úradným tvarom antroponyma), ktoré poukazujú na etnickú identitu ich nositeľov. Na tabľách sa objavujú aj neúradné hypokoristiká používané na oslovenie osôb v určitej societe (triede). Ako príklad uvádzame jedno tablo Strednej odbornej školy rozvoja vidieka s vyučovacím jazykom maďarským (maď. Vidékfejlesztési Szakközépiskola) v Dunajskej Strede (maď. Dunaszerdahely), kde je názov školy a mesta vizualizovaný výlučne v maďarskom jazyku. Z 21 študentov má na table svoje rodné meno uvedené 9 z nich (v zátvorke uvádzame slovenský ekvivalent mena, ak existuje): *Márk* (Marek), *Gergő* (Gregor), *Kitti* (Kitty), *Tünde*, *Annamária*, *Gábor* (Gabriel), *Adrián*, *Dominik*, *Balázs* (Blažej). Ostatní 12 žiaci sú identifikovaní na table hypokoristikami: *Róbi* (Róbert), *Laci* 2× (Ladislav), *Jani* (Ján), *Peti* 2× (Peter), *Pityu* (Štefan), *Niki* (Nikoleta), *Tomi* (Tomáš), *Moncsi* (Monika), *Józsi* (Jozef), *Árpi* (Arpád). Na konci hypokoristik sa nachádza prípona *-i*, ktorá je v maďarskom jazyku frekvencovaná nielen v propriách, ale aj v apelatívach.

V onymickej krajine sa zriedkavejšie stretávame s prezývkami. Na jednom volebnom plagáte je rímsky kandidát na poslanca samosprávy s prezývkou *Gömöri Obama* /*Gemerský Obama*. Na ploche plagátu je aj obrázok kandidáta i jeho priezvisko a rodné meno v maďarskej podobe (*Vavrek István*). Maďarská prezývka *Gömöri Obama* je uvádzaná väčším typom písma ako jej slovenský ekvivalent *Gemerský Obama*. Maďarská forma prezývky je preferovaná, prvoradá a pod ňou sa nachádza menším typom písma jej slovenský preklad. Prezývka vznikla na základe vonkajšej vlastnosti, podobnosti s bývalým prezidentom Spojených štátov amerických, Afroameričanom Ba-

rackom Obamom. V rómskych komunitách sa prezývky často používajú na identifikáciu Rómov nielen v živej reči, ale objavujú sa aj vo vizualizovanej podobe, napr. na náhrobných kameňoch.

3.2 Bilingválna toponymická krajina

Vizualizácia toponým je regulovaná zákonmi. Zákon č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín ustanovuje, že obce, v ktorých príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, sa označujú na orientačných tabuliach okrem štátneho jazyka aj v jazyku národnostnej menšiny. Zoznam týchto obcí obsahuje Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 (modifikované č. 534/2011 Z. z.). Napr. v okrese Nitra je pätnásť slovensko-maďarských dvojazyčných názvov obcí: *Babindol/Bábindal*, *Branč/Berencs*, *Čechynce/Csehi*, *Čifáre/Csifár*, *Dolné Obdokovce/Alsóbodok*, *Hostová/Nyitrageszte*, *Jelenec/Gimes*, *Klasov/Kalász*, *Kolíňany/Kolon*, *Nitrianske Hrnčiarovce/Nyitragerencsér*, *Pohranice/Pográny*, *Telince/Tild*, *Veľké Chyndice/Nagyhind*, *Veľký Cetín/Nagycétény*, *Žirany/Zsére*.

Ojkonomá v jednotlivých jazykoch sú na samostatných dopravných značkách označujúcich začiatok a koniec obce. Pred rokom 2019 bol názov obce uvedený v štátnom jazyku na vrchnej, väčšej dopravnej značke na bielom podklade čiernym písmom; menšinový názov bol umiestnený na dolnej, menšej dopravnej značke s modrým podkladom a bielym písmom. V roku 2019 sa orientačné tabule nahradili novými na základe vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 19/2018 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa zákon o cestnej premávke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 9/2009 Z. z. Názov obce v štátnom i menšinovom jazyku sa v súčasnosti nachádza na dopravnej značke rovnakej veľkosti na bielom podklade čiernym písmom. Rovnaká veľkosť tabúl i názvov v jednotlivých jazykoch symbolizuje rovnoprávnosť v obci žijúcich dominantných národností (obrázok č. 3¹¹).

3. Dvojazyčný názov obce na starých a nových orientačných tabuliach

¹¹ V dvojazyčnom názve *Nové Zámky/Érsekújvár* sa z translatologického hľadiska maďarský názov sémanticky odlišuje od slovenského onymického páru. Časť maďarského názvu *új vár* ('nový zámok') je preložený do slovenčiny doslovne, v plurálovej podobe *nové zámky*. Slovo *érsek* (slov. *arcibiskup*) poukazuje na to, že obec kedysi patrila k Ostrihomskému arcibiskupstvu.

Okrem úradných odkoným sa v onymickej krajine stretávame aj s neúradnými názvami obcí. Úradný maďarský názov môže byť homonymný s názvom inej obce. Je to aj prípad slovenského pohraničného mesta *Komárno/Komárom*, ktoré má totožný maďarský názov ako susedné mesto v Maďarsku na druhej strane Dunaja *Komárom*. V Maďarsku používajú dopravné značky, na ktorých sa uvádza neštandardný, historický maďarský názov slovenského mesta *Révkomárom*, resp. *Révkomárom-Komárno*. V živej reči i v písomnej podobe (na plagátoch, tabuliach atď.) sa častejšie používajú neúradné podoby *Észak-Komárom* „severné Komárno“ (Slovensko) a *Dél-Komárom* „južné Komárom“ (Maďarsko) na rozlíšenie dvoch susedných miest podľa geografickej polohy (obrázok č. 4 – 5).

4. – 5. Neúradné podoby názvov obcí

Zákon o používaní jazykov národnostných menšín č. 184/1999 Z. z. uvádza, že obec, v ktorej príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, môže na svojom území označovať ulice a iné miestne geografické značenia aj v jazyku menšiny. Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 31/2003 Z. z. ustanovuje podrobnosti o označovaní ulíc a iných verejných priestranstiev. Názvy ulíc v jazyku národnostnej menšiny sa uvádzajú spravidla na jednej orientačnej tabuli pod názvom ulice v štátnom jazyku (obrázok č. 6): *Cintorínska ulica/Temető utca*, *Čerešňová ulica/Cseresznyés utca*, *Dolná ulica/Alsó utca*, *Tabaková ulica/Dohány utca*, *Tichá ulica/Csendes utca*, *Továrenská ulica/Gyár utca*, *Včelárska ulica/Méhész utca* atď. (v Nových Zámkoch). V niektorých slovensko-maďarských onymických pároch môžeme pozorovať aj dvojaké používanie osobného mena: *Alžbetínske námestie/Erzsébet tér* (Dunajská Streda), *Ulica Jána Fábryho/Fábry János utca*, *Ulica Kolomana Mikszátha/Mikszáth Kálmán utca* (Rimavská Sobota), *Námestie Jozefa Blaskovicsa/Blaskovics József tér* (Imeľ), *Ulica Jána Selyeho/Selye János utca*, *Ulica Matúša Csáka/Csák Máté utca*, *Ulica Jána Husa/Husz János utca* (Komárno) atď.

6. Dvojazyčný názov ulice

7. Neoficiálny názov ulice

Na niektorých tabuliach môžeme pozorovať neštandardné paralelné názvy ulíc. V meste Nové Zámky sa používali dvojazyčné názvy *Banskobystrická ulica/Bánska Bystrica-i utca*, *Bratislavská cesta/Bratislavai út*. Maďarské paralelné názvy ulíc mali neštandardné, hybridné podoby, ktoré sa na tabuliach v roku 2019 nahradili adekvátnymi tvarmi: *Besztercebányai utca*, *Pozsonyi út*. Neoficiálna podoba názvu obce sa objavuje na tabuli v maďarskom názve ulice: *Novozámocká cesta/Újvári*¹² út (Komárno). Okrem úradných urbanoným sa vo verejnom priestore vyskytujú zriedkavejšie aj neúradné. Viaceré menšie obce na južnom Slovensku nemajú oficiálne názvy ulíc. Miestni obyvatelia môžu ulice v obci identifikovať v živej reči používanými neoficiálnymi zemepisnými názvami: napr. v obci Hajnáčka/Ajnácskő¹³ sa na drevených orientačných tabuliach nachádzajú neoficiálne, maďarské podoby toponým: *Felvég* („horná časť obce“), *Keskeny* („úzka“), *Újsor* („nový rad“) atď. Tabuľa s neoficiálnym názvom ulice môže byť výtvorom jednotlivca alebo menšej skupiny ľudí, napr. v Komárne sa na tabuli pri vstupných dverách kvetinárstva *Krisztián*, ktorú dali vyhotoviť priatelia majiteľa obchodu, nachádza hybridný maďarsko-anglický názov *Krisztián street* (obrázok č. 7).

3.3 Bilingválna chrématonymická krajina

V slovensko-maďarských bilingválnych obciach Slovenska sa objavujú jedno- i dvojazyčné chrématonymá v onymickej krajine. Vizualizáciu názvov štátnych inštitúcií (napr. škôl, úradov) regulujú zákony, ale na vizuálnu prezentáciu názvov súkromných podnikov (napr. obchodov, pohostinstiev atď.) sa predpisy nevzťahujú.

Názvy štátnych inštitúcií sa v národnostne zmiešanom prostredí južného Slovenska objavujú na tabuliach zvyčajne dvojazyčne: pod názvami v štátnom jazyku sa spravidla uvádzajú paralelné názvy v menšinovom jazyku rovnakým typom a veľkosťou písma.

¹² Názov *Újvár* sa používa v živej reči ako skrátená podoba ojkonyma *Érsekújvár* (Nové Zámky).

¹³ Podľa posledného sčítania obyvateľov z roku 2011 sa v obci hlásilo k maďarskej národnosti 81,5 % obyvateľov.

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve ustanovuje označovanie škôl a školských zariadení. Škola, kde sa výchovno-vzdelávací proces uskutočňuje v jazyku národnostných menšín, má názov uvedený v slovenskom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny. V názve školy s vyučovacím jazykom maďarským sa spravidla uvádza v dvoch jazykoch druh, vyučovací jazyk, resp. miesto školy. Po nežnej revolúcii (1989) žiadalo viacero škôl s vyučovacím jazykom maďarským zmenu názvu školy, a najčastejšie sa súčasťou nového pomenovania stalo osobné meno významnej maďarskej osobnosti známej z histórie daného regiónu alebo obce (obrázok č. 8): napr. *Základná škola Lajosa Tarczyho s vyučovacím jazykom maďarským Chotín/Tarczy Lajos Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola Hetény*, *Základná škola Gyulu Lőrincza Kameničná/Lőrincz Gyula Alapiskola Keszegfalva*, *Základná škola s materskou školou Árpáda Fesztyho s vyučovacím jazykom maďarským/Feszty Árpád Alapiskola és Óvoda* (Hurbanovo). V bilingválnych chrématonymických pároch sa môže líšiť tvar antroponyma. Dvojaké používanie osobného mena pozorujeme napr. v názvoch *Gymnázium Hansa Selyeho*¹⁴ *Komárno s vyučovacím jazykom maďarským/Selye János Magyar Tannyelvű Gimnázium Komárom*, *Gymnázium Petra Pázmánya*¹⁵ *s vyučovacím jazykom maďarským/Pázmány Péter Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium*. V dvojязыčnom názve *Súkromná základná umelecká škola Sylvie Czafrangóovej/Czafrangó Sylvia Magán Művészeti Alapiskola* (Komárno) sa nachádza prechýlený i neprechýlený tvar ženského priezviska.

Zákon o používaní jazykov národnostných menšín č. 184/1999 Z. z. sa zmieňuje o tom, že označenie orgánu verejnej správy umiestnené na budovách sa v obci, kde príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20 % obyvateľstva, uvádza popri štátnom jazyku aj v jazyku menšiny. V slovensko-maďarských bilingválnych obciach južného Slovenska sa uvádzajú názvy mestských a obecných úradov a ich oddelení na tabuliach väčšinou dvojязыčne, napr. *Okresný úrad Šaľa/Járási Hivatal Vágsellye*, *Obecný úrad Čilizská Radvaň/Községi Hivatal Csilizradvány*, *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny/Munka-, Szociális és Családügyi Hivatal*, *Oddelenie daní a poplatkov/Adó- és Illetékkezelési Osztály*, *Referát plánovania a účtovania/Tervezési és Könyvelési Osztály*. V národnostne zmiešaných obciach sú podobným spôsobom vizualizované aj iné štátne inštitúcie, ako divadlá, múzeá, knižnice, kultúrne strediská, zdravotnícke centrá atď. (obrázok č. 9), napr. *Jókaiho divadlo v Komárne/Komáromi Jókai Színház*, *Mestská knižnica Zsigmonda Zalabaiho/Zalabai Zsigmond Városi Könyvtár*, *Mestské kultúrne stredisko Kráľovský Chlmec/Városi*

¹⁴ Hans Selye (1907 Viedeň – 1982 Montreal), lekár, vedec, tvorca teórie stresu, bol žiakom školy v rokoch 1918 – 1923. Dvojaké používanie rodného mena *Hans/János* poukazuje na jeho rakúsko-maďarský pôvod (jeho matka bola Rakúšanka a otec Maďar). Samotný Selye používal obidva tvary antroponyma v závislosti od jazyka ústnej alebo písomnej komunikácie, vo svojich anglických publikáciách uvádzal svoje meno v podobe *Hans Selye* a v maďarských v tvare *Selye János*.

¹⁵ Historické osobné mená z uhorského obdobia slovenských dejín sa píše podľa zásad slovenského pravopisu.

Művelődési Központ Királyhelmec, Podunajské múzeum v Komárne/Duna Menti Múzeum Komárom, Zdravcentrum Ignáca Semmelweisa/Semmelweis Ignác Egészségközpont, Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede/Dunaszerdahelyi Csallóközi Könyvtár.

8. Dvojazyčný názov školy

9. Dvojazyčný názov knižnice

Úradný názov inštitúcie sa zriedkavejšie objavuje na tabuliach, rôznych plochách aj v skrátenom tvare. Ako príklad uvedieme kultúrnu organizáciu maďarskej národnostnej menšiny *Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok – Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku*. Pôvodný názov kultúrnej organizácie, založenej v roku 1949, bol *Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúr-egyesülete (Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu)*; používal sa v minulosti a používa sa i v súčasnosti v živej reči i v písomnej komunikácii najmä v univerbizovanom tvare *CSEMADOK*. Po založení Slovenskej republiky v roku 1993 sa pôvodný názov organizácie zmenil, ale zostala v ňom už zaužívaná skratka.

10. – 11. Dvojazyčný názov pohostinstva

Vizualizáciu názvov súkromných podnikov neregulujú zákony. Názvy obchodov, hotelov, reštaurácií, pohostinstiev a podnikov sú zriedkavejšie dvojazyčné (*Hotel Peklo/Hotel Pokol, Lodiár/Hajós, Stará krčma/Öreg Kocsma, Zlatá ryba/*

Aranyhal), oveľa častejšie sa stretneme s jednojazyčnými, najmä anglickými pomenovaniami (*Baby Shop, Big Shop, Black Cat Irish Pub, Club Las Vegas, Happy Dog, Hell, Sweet Home*). Chrématonymá na tabuliach, budovách a plagátoch často sprievádzajú extralingválne znaky (emblémy, kresby), ktoré vizualizujú najmä sémantickú stránku názvu. Chrématonymá môžu byť vizualizované na rôznych plochách odlišne. Ako príklad uvedieme názov *Hostinec u Čierneho psa/Fekete Kutya Vendéglő* (obrázok č. 10 – 11), ktorý je na budove pohostinstva vizualizovaný na tabuliach, medzi ktorými sa nachádza extralingválny znak, socha čierneho psa. Čierny pes je logom pohostinstva, objavuje sa viackrát vo vonkajšom i vnútornom priestore budovy, a to na bočnej tabuli, výkladnom skle, na jedálnom lístku je zobrazený kresbou, na ktorej pes drží pohár piva. Pred budovou stojí aj samostatná tabuľa, na ktorej sa názov pohostinstva objavuje kvôli zahraničným turistom aj v anglickom jazyku (*Black Dog Pub*). Približne 200 m od pohostinstva sa nachádza reklamná orientačná tabuľa, na ktorej je názov uvedený výlučne v slovenskom jazyku a pod ním je text v angličtine: *Slovak & Hungarian Food, Beer, Concerts*. Tento text je vizualizovaný na tabuli aj kresbou čierneho psa, ktorý konzumuje jedlo na stole, pije pivo a hrá na gitare. Nápis *Slovak a Hungarian* sú prezentované trojfarebne, národnými farbami (*Slovak*: biela, modrá, červená; *Hungarian*: červená, biela, zelená).

4. ZÁVER

Výskum vizuálnej reprezentácie vlastných mien vo verejnom priestore je pomerne novou oblasťou socioonomastiky. Onymickú krajinu tvoria úradné i neúradné propriá nachádzajúce sa na menných tabuliach, nápisoch na verejnom priestranstve, rôznych plochách i extralingválne znaky, ktoré poukazujú na vlastné mená.

Vizuálna reprezentácia vlastných mien vo verejnom priestore sa dynamicky mení v závislosti od časovej, areálovej a sociokultúrnej dimenzie. Na vytváraní onymickej krajiny sa zúčastňujú štát, samospráva, podnikateľská i civilná sféra. Jazykové zákony regulujú vizualizáciu vlastných mien, prispievajú k štandardizovaniu úradných vlastných mien. Okrem úradných vlastných mien sa v onymickej krajine vyskytujú i neúradné podoby proprií (napr. hypokoristiká i prezývky študentov na tablách, v živej reči používané toponymá na orientačných i pamätných tabuliach a pod.).

Viacjazyčné, národnostne zmiešané prostredie vplýva na vizualizáciu vlastných mien, ktoré sa objavujú vo verejnom priestore v štátnom i menšinovom jazyku, resp. v rôznych cudzích jazykoch. V bilingválnej onymickej krajine sa v dvojazyčných onymických nápisoch zviditeľňuje aj vzťah medzi majoritou a minoritou, status jednotlivých jazykov, nadradenosť – podradenosť onymických tvarov. Z bilingválnych onymických párov sa zvyčajne uvádza na prvom mieste vlastné meno v štátnom jazyku a za/pod ním nasleduje jeho paralelný menšinový ekvivalent.

Na Slovensku v obciach, kde tvoria príslušníci národnostnej menšiny najmenej 20 % obyvateľstva, sú vizualizované propriá v štátnom i menšinovom jazyku. V prí-

spevku sme skúmali bilingválnu antroponymickú, toponymickú i chrématonymickú krajinu slovensko-maďarských dvojazyčných obcí južného Slovenska, vizuálnu reprezentáciu úradných a neúradných vlastných mien na jedno-, dvoj- alebo viacjazyčných tabuliach.

Antroponymickú krajinu tvoria osobné mená vyskytujúce sa na rôznych plochách: menných a pamätných tabuliach, plagátoch, tablách, náhrobných kameňoch a pod. V antroponymickej krajine slovensko-maďarských bilingválnych obcí prevládajú slovenské tvary osobných mien, ale na tabuliach sa objavujú aj maďarské, hybridné (jazykovo zmiešané) i dvojaké tvary antroponým. Vo verejnom priestore sa vyskytujú najmä úradné podoby osobných mien, neúradné antroponymá sú zriedkavejšie.

Toponymickú krajinu tvoria zemepisné názvy na orientačných tabuliach, plagátoch, mapách a pod. Toponymická krajina južného Slovenska je dvojazyčná, názvy obcí i ulíc sa na úradných tabuliach objavujú v štátnom i menšinovom jazyku. Neúradné toponymá sa na orientačných tabuliach vyskytujú zriedkavo.

Chrématonymickú krajinu tvoria názvy inštitúcií na menných tabuliach, názvy výrobkov na obaloch v obchodoch, vlastné mená javov duchovnej kultúry na rôznych plochách a pod. Chrématonymická krajina bilingválnych obcí je variabilná: štátne inštitúcie (školy s vyučovacím jazykom maďarským, úrady, divadlá, múzeá, knižnice, kultúrne strediská, zdravotnícke centrá atď.) používajú na úradných tabuliach väčšinou dvojazyčné názvy; vizualizáciu názvov súkromných podnikov však neregulujú zákony, na tabuliach sa zriedkavejšie vyskytujú dvojazyčne, oveľa častejšie sa stretáme v onymickej krajine s jednojazyčnými, najmä anglickými pomenovaniami.

Vizualizáciu proprií ovplyvňujú historické, sociokultúrne, ekonomické, politické faktory, právne normy príslušnej štátnej administratívy a ideologické zázemie danej society. Výskum jedno- i viacjazyčnej onymickej krajiny môže prispieť k interdisciplinárnej interpretácii vlastných mien, čerpá z poznatkov lingvistiky, semiotiky, translatológie, histórie, etnografie, geografie, sociológie, práva i onomastiky.

Bibliografia

ANGYAL, László: Rimaszombat/Rimavská Sobota névszemiotikai tájképe (Propriálno-semiotický obraz Rimavskej Soboty). In: *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X. Nevek a nyelvpolitikai küzdőterben*. Ed. F. Vörös. Szombathely: Savaria University Press 2019, s. 105 – 118.

BARTHA, Csilla – LAIHONEN, Petteri – SZABÓ, Tamás Péter: Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: egy új kutatási területről (Jazyková krajina v minoritnej a majoritnej spoločnosti: o novej výskumnej oblasti). In: *Pro Minoritate*, 2013, roč. 23, č. 3, s. 13 – 28.

BAUKO, Ján: Výskumné oblasti socioonomastiky. In: *Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívami a propriami*. Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda 2011, s. 38 – 45.

BAUKO, Ján: Bevezetés a szocioonomasztikába (Úvod do socioonomastiky). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2015a. 172 s.

BAUKO, Ján: Kétnyelvű névszemiotikai tájkép (Dvojazyčný propriálnosemiotický obraz). In: A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére. Eds. J. Bárh – Cs. Bodó – Zs. Kocsis. Budapest: ELTE BTK 2015b, s. 323 – 334.

BAUKO, Ján: Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép. Kisebbségi névtörvények és vizuális tulajdonnév-használat Szlovákiában. (Dvojazyčnosť a propriálnosemiotický obraz krajiny. Menšinové propriálne zákony a vizuálna reprezentácia vlastných mien na Slovensku.) In: Névtani Értesítő, 2015c, é. 37, s. 179 – 194.

BAUKO, Ján: Tulajdonnév – kép – hatalom (Proprium – obraz – moc). In: Nyelvészet, művészet, hatalom. Írások Tóth Szergej tiszteletére. Ed. Z. Gaál. Szegedi Egyetemi Kiadó 2015d, s. 231 – 244.

BAUKO, Ján: Tulajdonnevekre utaló extralingvális jelek a névszemiotikai tájképben (Na vlastné mená poukazujúce extralingválne znaky v propriálnosemiotickom obraze krajiny). In: „A véges végtelen“. Tanulmányok Vörös Ferenc 60. születésnapjára. Eds. R. Hajba – P. Tóth. Szombathely: Savaria University Press 2017, s. 13 – 26.

BAUKO, Ján: Állatok a kétnyelvű névszemiotikai tájképben (Zvieratá v dvojazyčnej propriálnosemiotickej krajine). In: Állati jelek, képek és terek II. Jel-Kép-Tér sorozat 3. Eds. É. Szirmai – Sz. Tóth – E. Újvári. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó 2018a, s. 207 – 219.

BAUKO, Ján: Komárom (Komárno) névszemiotikai tájképe (Propriálnosemiotický obraz Komárna). In: Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség. Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet I. Eds. E.-M. Tóth – E. Tankó – Zs. Dégi. Kolozsvár: Scientia 2018b, s. 55 – 70.

BAUKO, Ján: Kisebbségi nyelvpolitika és névszemiotikai tájkép (Menšinová jazyková politika a propriálnosemiotická krajina). In: A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X. Nevek a nyelvpolitikai küzdőterben. Ed. F. Vörös. Szombathely: Savaria University Press 2019a, s. 89 – 104.

BAUKO, Ján: Névszemiotikai tájkép – társadalom – identitás (Propriálnosemiotická krajina – spoločnosť – identita). In: Hungarológiai Közlemények, 2019b, roč. 20, č. 4, s. 61 – 77.

BAUKO, Ján: Propriálno-semiotický obraz bilingválnych obcí Slovenska. In: Konvergenzie a divergenzie v propriálnej sfére. 20. slovenská onomastická konferencia. Eds. A. Chomová – J. Krško – I. Valentová. Bratislava: Veda 2019c, s. 138 – 148.

BAUKO, Ján: Társadalom és névhasználat. Magyar névtani kutatások Szlovákiában (Spoločenské fungovanie proprií. Maďarské onomastické výskumy na Slovensku). Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke 2019d. 228 s.

BAUKO, Ján: Contact phenomena in the use of personal names of Slovakia Hungarians. In: Pluricentric Languages Worldwide – Dominant and Non-Dominant Varieties (NDV6). The pluricentricity of Hungarian – Linguistic, educational and language political aspects. Eds. I. Vančo – R. Muhr – I. Kozmács – M. Huber. Frankfurt am Main: Peter Lang 2020a, s. 83 – 98.

BAUKO, Ján: Vlastné mená a menšinové jazykové zákony na Slovensku. In: Jazykovedný časopis, 2020b, roč. 71, č. 3, s. 425 – 438.

BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii. Bratislava: Veda 1996. 250 s.

BLANÁR, Vincent: Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky. Spisy Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV. Red. S. Ondrejovič. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 2008. 78 s.

BLOMMAERT, Jan: Chronicles of complexity: Ethnography, superdiversity and linguistic landscapes. Tilburg Papers in Culture Studies 29. Tilburg University 2012. 149 s.

CSERNICKSKÓ, István: Fények és árnyak. Kárpátalja nyelvi tájképéből. (Svetlo a tieň. Z jazykovej krajiny Podkarpatska). Ungvár: Autdor-Shark 2019. 240 s.

CSOBÁDY, Csilla: Jablonca és Szilice névszemiotikai tájképe (Propriálnosemiotický obraz obcí Silická Jablonica a Silica). In: Cesty k vede – Útak a tudományhoz VII. Eds. K. Presinszky – D. Hlavinová Tekeliová. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2018, s. 31 – 40.

DAVID, Jaroslav: Paměť města – názvy míst. Havířov. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2012a. 94 s.

DAVID, Jaroslav: Paměť města – názvy míst. Ostrava. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2012b. 100 s.

DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl: Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2014a. 240 s.

DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl: Ochrana místních a pomístních jmen a urbanonym jako zdroje lokální, regionální a národní identity a kulturního dědictví. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2014b. 38 s.

ĐURICOVÁ, Alena (ed.): Od textu k překladu XIV. 2. část. Linguistic Landscape. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů 2020. 88 s.

FERENČÍK, Milan: Angličtina v miestnej jazykovej krajine. In: Jazyk – médiá – text III [elektronický zdroj]: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej dňa 9. 11. 2012 na pôde Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnickeho centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2015a, s. 96 – 107.

FERENČÍK, Milan: Jazyk v meste. Angličtina vo vizuálnej semiotike mestskej jazykovej krajiny. Médiá a text 5. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015b, s. 48 – 60.

GAŠOVÁ, Zuzana: Formy inojazyčnosti v jazykovej krajine. Analýza vybraných aspektov na príklade „Krčmy na Zelenej“ v Bratislave. In: Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie V. Ed. R. Štefančík. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm 2020, s. 69 – 82.

GORTER, Durk (ed.): Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism. Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters 2006. 96 s.

GORTER, Durk: Linguistic Landscapes in a Multilingual World. In: Annual Review of Applied Linguistics, 2013, č. 33, s. 190 – 212.

GORTER, Durk – MARTEN, Heiko F. – VAN MENDEL, Luk (eds.): Minority Languages in the Linguistic Landscape. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2012. 336 s.

JAWORSKI, Adam – THURLOW, Crispin (eds.): Semiotic landscapes: Language, image, space. London: Continuum 2010. 310 s.

JORDAN, Peter: Use of Place Names on Road Signposts. Examples of Practice in Central Europe. In: Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Eds. W. Ahrens – S. Embleton – A. Lapierre. Toronto: York University 2009, s. 551 – 565.

KRŠKO, Jaromír: Vzťah pojmu jazyková krajina voči toponymickej scéne a toponymickému priestranstvu. In: *Toponyma – kulturní dědictví a paměť míst*. Ed. J. David. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě 2016, s. 45 – 57.

LAIHONEN, Petteri: Indexing the Local, State and Global in the Contemporary Linguistic Landscape of a Hungarian Town in Slovakia. In: *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch*. Sociolinguistica Slovaca 8. Eds. J. Wacharczyková – L. Satinská – S. Ondrejovič. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2015a, s. 280 – 301.

LAIHONEN, Petteri: Linguistic landscapes of a minoritized regional majority: Language ideologies among Hungarians in South-West Slovakia. In: *Dimensions of Sociolinguistic Landscapes in Europe. Materials and Methodological Solutions*. Eds. M. Laitinen – A. Zabrodskaja. Frankfurt am Main: Peter Lang 2015b, s. 171 – 198.

LANDRY, Rodrigue – BOURHIS, Richard: Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. In: *Journal of Language and Social Psychology*, 1997, č. 16, s. 23 – 49.

MISAD, Katalin: Mutatvány Dunaszerdahely intézményeinek vizuális nyelvhasználatából (Ukážka z vizuálneho jazyka inštitúcií v Dunajskej Strede). In: *Sokszinű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Eds. A. Gróf – I. N. Császi – Sz. Szoták. Budapest: Tinta Könyvkiadó 2014, s. 243 – 253.

SANDST, Line: The Onomastic Landscape of Copenhagen – Meaning Formation, Rewriting History and Onomastic Scale Reduction. In: *Names and Their Environment. Volume 2: Toponomastics II. Proceedings of the 25th International Congress of Onomastic Sciences, Glasgow 25–29 August 2014*. Eds. C. Hough – D. Izdebska. Glasgow: University of Glasgow 2016, s. 123 – 134.

SATINSKÁ, Lucia: Bratislavský Prešburg: Napjaink Pozsonya nyelvi tájképének többnyelvűsége (Viacjazyčnosť jazykovej krajiny dnešnej Bratislavy). In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2013, roč. 15, č. 2, s. 89 – 108.

SATINSKÁ, Lucia: Jazyková krajina Bratislavy: Dunajská ulica. In: *Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie: zborník príspevkov z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii konanej 6. – 7. 9. 2012 v Banskej Bystrici*. Ed. V. Patráš. Banská Bystrica: Belianum 2014, s. 157 – 167.

SCOLLON, Ron – WONG SCOLLON, Suzie: *Discourses in Place. Language in the Material World*. London: Routledge 2003. 242 s.

SLOBODA, Marian: State ideology and linguistic landscape: A comparative analysis of (Post)Communist Belarus, Czech Republic and Slovakia. In: *Linguistic Landscape; Expanding the Scenery*. Eds. E. Shohamy – D. Gorter. London: Routledge 2009, s. 173 – 188.

SZABÓ GILINGER, Eszter – SLOBODA, Marián – ŠIMIČIĆ, Lucija – VIGERS, Dick: Discourse Coalitions For and Against Minority Languages on Signs: Linguistic Landscape as a Social Issue. In: *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Eds. D. Gorter – H. F. Marten – L. Van Mensel. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2012, s. 263 – 280.

SZABÓMIHÁLY, Gizella: Jazyky a aktéri v jazykovej krajine obcí na slovensko-maďarskom etnicky zmiešanom území na Slovensku. In: *Jazykovedný časopis*, 2020, roč. 71, č. 3, s. 297 – 320.

SZOTÁK, Szilvia: Magyar nyelv és magyar népcsoport Burgenlandban. Nyelvi tájképek vizsgálata a többnyelvűség kontextusában. PhD-értekezés (Maďarský jazyk a maďarské etnikum v Burgenlande. Výskum jazykovej krajiny v kontexte viacjazyčnosti. Dizertačná práca). Pécs: Pécsi Tudományegyetem 2016. 308 s.

ŠRÁMEK, Rudolf: Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita 1999. 212 s.

TÓDOR, Erika-Mária: Hétköznapi kétnyelvűség. Nyelvhasználat, iskolai nyelvi tájkép és nyelvi én a romániai magyar iskolákban (Každodenná dvojjazyčnosť. Používanie jazyka, školská jazyková krajina a jazykové ja v maďarských školách Rumunska). Budapest: Ráció Kiadó – Szépirodalmi Figyelő Alapítvány 2019. 252 s.

TÓDOR, Erika-Mária – TANKÓ, Enikő – DÉGI, Zsuzsanna (eds.): Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I–II. (Jazyková krajina, jazyková pestrofarebnosť). Kolozsvár: Scientia Kiadó 2018. I. – 246 s., II. – 274 s.

TÓTH, Szergej: Nyelv, kép, hatalom (Jazyk, obraz, moc). Alkalmazott Nyelvészeti Mesterfüzetek 4. 2., javított kiadás. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó 2013. 206 s.

ZALABAI, Zsigmond (ed.): Mít ér a nyelvünk, ha magyar? A „táblaháború” és a „név-háború” szlovákiai magyar sajtódokumentumaiból 1990 – 1994. (Akú má hodnotu náš jazyk, keď je maďarský? O „tabuľovej vojne” a „propriálnej vojne” v maďarskej tlači na Slovensku z rokov 1990 – 1994.) Pozsony: Kalligram Könyvkiadó 1995. 360 s.